№ 97 Յունիսի 11 (23) 1880 Յունիսի 11 (23) № 97

ԻՆՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 ռուբլի կէս տարվանը 6 ռուբլի
Առանձին համարները 5 կոպէկով։

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ։

Օտարաքաղաքացիք դիմում են ուղղակի
Тифлисъ. Редакція „Мшакъ"

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(Ոգի կիրակի և ազգ օրերից)

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով։

Յայտարարութիւնների համար վճարում են
իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Քաղաքական մտածումներ։—Ներքին տեսութիւն։ Շերամապահութիւն։ Նամակ Մոկվայից։ Ներքին լուրեր։—Յայտարարութիւններ։ — Բանաստիրական։ Նամակ Գերմանիայից։

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՄՏԱԾՄՈՒՆՔՆԵՐ

Զր նայելով, որ եւրոպական պետութիւնները ներկայացրին թիւրքիային համաձայն զրութիւններ Զէրնոգորիայի հողային հարցի մասին և Հայաստանի բարեկարգումների մասին, այնու ամենայնիւ երևում է որ կոմս Գրէվիլ մեծ յոյս չունի թէ այդ զրութիւնները ներգործութիւն կունենան Բ. Դրան վրա։ Մի հանդիսաւոր ճաշի ժամանակ Գրէվիլ յայտնեց որ չը նայելով թէ պետութիւնների միջանց մէջ եղած խաղաղութիւնը կը պահպանվի, բայց դարձեալ պետութիւնների շահերը արևելեան խնդրի մէջ տարբեր են երևում։ Առաջին գործերի մինիստրը ասելացրեց, որ եթէ ահնարին կը լինի պահպանել պետութիւնների համաձայնութիւնը, այն ժամանակ մեզաւորը Անգլիան չի լինի, որ չաղոդվից ցանկացած ներգործութիւն ունենալ Թիւրքիայի վրա։

Ի հարկէ անգլիական մինիստրութիւնը արեց ինչ որ կարողացաւ արևելեան խնդրի վերաբերութեամբ, և ոչ որ մեղադրել նրան չի համարձակվի, բայց այնու ամենայնիւ լորդ Գրէնվիլի կողմից դա մեծ անտակտութիւն է և մեծ սխալ է յայտնել հրապարակէս յուսահատական մտքեր, երբ գործը դեռ ևս աղողված չէ։

Հէնց որ Կ. Պոլսում կիմանան թէ Գրէնվիլ կոմը ինքն յոյս չունի թէ Եւրոպայի պահանջումները կաղողվեն, Բ. Դուռը աւելի էլ կամակոր կը դառնայ և չի ուզենայ որ և է զիջումներ անել եւրոպական պահանջումներին... Եւ անգլիական մինիստրութեան այդ տեսակ ընթացքը խրախուսիչ չի լինի Գոչէնի համար, որին յանձնված է ճնշում ներգործել Բ. Դրան վրա։

Ամենը հաւատացած էին որ եթէ ընդհանուր եւրոպական համաձայնութիւնը ոչինչ ներգործութիւն չի ունենայ Թիւրքիայի վրա, այն ժամանակ Անգլիան աւելի էլ մեծ եռանդով մենակ կը շարունակէ գործը և մենակ գլուխ կը բերի այն, ինչ որ եւրոպական պետութիւնների հետ համաձայնութեամբ չը կարողացաւ գլուխ բերել։

Բայց ոչ որ չէր սպասում որ առաջին անաջողութիւնից յետոյ, Անգլիան պէտք է յետ կանգնի իր սկսած գործից, ասելով՝ ես աբեցի ինչ որ կարողացայ, այժմ խղճմտանքս մաքուր է, ես ձեռներս լուանում եմ...

Անգլիան եթէ ուզենար, կարող էր այժմ և մենակ ներգործել Թիւրքիայի վրա և անշուշտ բոլոր պետութիւնների համակրութիւնը կը փատակէր իր համարձակ քայլի և արդար պահանջների համար։

Գ. Ա.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՇԵՐԱՄԱՊԱՀՈՒԹԵԱՆ ՎՐԱ

Գ.

Աւելորդ չեմ համարում վերոգրեալները բովանդակելով ցոյց տալ կարգաւ այն պիտաւոր պայմանները, որոնք շերամատան վրա վնասակար ազդեցութիւն են գործում։ Սրանց վերաբերվում են հետևեալները։

1) Արևի չափազանց տաքութիւնը, որից որդերը խորշում են ցերեկով, իսկ առաւօտեան արևի ճառագայթները նորանց կենդանացնում և զուարթացնում են։

2) Օդի բարձրանութեան խիստ բարձրանալ կամ ցածրանալը։ Ներքսմատան մէջ ջերմութիւնը շարունակ պէտք է լինի ոչ պակաս 15ս-ից և ոչ աւելի 20ս-ից, այսինքն այնքան տաքութիւն, որքան հանելի է մարդուս մարմին։ Ջերմութեան բարձրացնելը առաւել վնասակար է քան ցածրացնելը. շերամները ցրտից այնպէս հեշտ չեն կոտորվում, ինչպէս տաքութիւնից։

3) Ընդմիջանց քամին չափազանց կորստաբեր է որդների համար, թէև շերամատան մէջ օդի թոյլ շարժումը անհրաժեշտ է՝ որդներից և տերևներից արտաշնչվող գազերը և այլ վնասակար արտաշնչութիւնները փչացնելու համար։

4) Սաստիկ որոտմունքը և կայծակը շերամների վրա այն ազդումն են, որ նոքա դադարում են ուտելուց, շատ անգամ դեղնում են և ենթարկվում հիւանդութեան դրամական վիճակը կենարծական ժողովոյ ներկայացնել դիւանի վարիչներ։

45) Գործակատար-խորհրդականաց պաշտօնն է Դիւանի կողմանէ յանձնված պաշտօնները առանձին, կամ դիւանի որոշմամբ անդամի հետ ընկերակցութեամբ կատարել և իրանց գործառնութեան կամ քննութեան արդիւնքը դիւանի տեղեկագրել։

46) Դիւանն իրաւունք չունի՝ առանց կենարծական ժողովոյ հաւանութեանը, մուրճ, դրիչ, մելան, տետր, պահարան, ժողովատեղոյ և նմանակաց ծախք, և այլ սոցա նման առօրեական անհրաժեշտ պիտոյքներէ դուրս որ և է ծախք մտնելու։

47) Սովորական պարագաներում մէջ դիւանը իր պատասխանատուութեամբ որոշումներ կրնայ տալ, բայց պարտի անմիջապէս զուսարերի կենարծական ժողովոյ հաշիւ և բացատրութիւն տալ իր որոշմանց վրայ։

48) Դիւանի որոշումները վաճառական համարելու համար դէթ իր վեց անդամոց հաւանութիւնն անհրաժեշտ է։

49) Եթէ դիւանը իր անդամոց մէջն վրա անվստահ լինի, յետ քննութեան կրնայ անոր հրաժարումը անմիջապէս կենարծական ժողովոյ ներկայացնել։

50) Եթէ դիւանի անդամներէն մին առանց բանաւոր պատճառի և կանխաւ գրաւոր ազդարարութեան յանկարծաբար չորս անգամ դիւանի նիստերէն բացակայ զտնուի, հրամարեալ կ'համարվի։

51) Ընկերութեան վերաբերեալ ամեն տեսակ պաշտօնական գրութիւնը, որք Դիւանէ կը բղխեն, առանց ատենապետի կամ փոխ-ատենապետի և ատենագրի ստորագրութեան և ընկերութեան կնքոյն վաճառական չեն համարվիր։

52) Ընկերութեան երկու կնիքներէն մին մասնաւոր տփի մէջ փակված և դիւանի ամբողջ անդամոց կողմանէ զմուռած գործակատար-խորհրդականաց մէջն քով կը պահի և գործակցին փոխ-ատենապետին քով կը մնայ։

53. Դիւանի անդամ ըլլալու համար, ընտրելի քսան և մէկ տարին լրացուցած ըլլալու է։

Ը. Հասոյթ և ստացուածք։

54. Ընկերութիւնը ընկերաց ամսավճարէն և մասնաւորաց նուէրներէն զատ, նորանոր հասոյթից մէջնցներու կընայ դիմել կենարծ. ժողովոյ որոշմամբ։

55. Ընկերութիւնը իր ամբողջ հասոյթից տարեցին յիսունը իրրև պահեստի դրամագլուխ կը պահէ իր դրամատան մէջ յանուն և ի հաշիւ ընկերութեան և եւրոպական տէրութեանց ապահով արժեթղթով վերադնելով, զորս ոչ ոք առնելու իրաւունք ունի, և մնացեալ յիսունը պատրաստ դրամ պահելով նոյն դրամատան մէջ, ընդ որում չահոյթ հանդերձիւր նպատակին և կարեւոր ծախուց գործ կածէ։

56) Ընկերութիւնը իր որդեգրաց ամեն պէտքերը հոգալու պարտաւորեալ ըլլալով, իր պատրաստի դրամին մէջ որդեգրի մը ուսման չրջանին ամբողջութեան համար վճռուած գումարը մինչև որ հատված չըլլայ, ուրիշ որդեգիր մը ընդունելու չը կրնար ձեռնարկել։

Թ. Ներկայացուցիչք։

57) Ընկերութիւնը ամեն հայրենակ մեծ քաղաքաց մէջ իր ներկայացուցիչներն ունի, առ որս պէտք է դիմեն նոյն քաղաքի ընկերները, իրենց բաժինը վճարելու, անդորրագիրներն ստանալու և առաջարկութիւնները ներկայացնելու համար։

58) Կենարծական ժողովը՝ դիւանի կողմանէ պատրաստած ընտրելեաց եռապատիկ և որքազրելի ցանկի մը մէջէն կընտրէ իր ներկայացուցիչները, որոց թիւն առ նուազն երկուք է մի և նոյն քաղաքի համար։

59) Ներկայացուցիչք՝ իրենց ընտրութիւնն ընդունված օրէն կենարծական ժողովոյ անդամ են, նորա գործառութեանց, իրաւանց և պարտուց կը մասնակցին և պարտին ըստ հանգոյց 8-րդ կամ 15 ռդ, 15, 16, 17-դդ յոգնածոց միայն տրամադրած ընկերական պարտքերը կատարել։

60) Ներկայացուցիչք իրաւունք ունին իրենց գործառնութեան դիւրութեան համար չրջակայ քաղաքաց մէջ ազդակիրարար գործող օժանդակ-գործակատարներ ունենալու, որոց համար ներկայացուցիչք պատասխանատու են։ Ժամանակ ներկայացուցիչք պարտին նոյնպէս ընկեր գրուիր իրենց ընտրութիւնն ընդունած ժամանակ, և իրենց հրամանքներն ու տեղեկութիւնները ներկայացուցիչներէն սպասել և նոցա հետ թղթակցել։

61) Ներկայացուցիչք՝ ընկերութեան առաջարկութիւն մ'ընդունելէ և հաւանութիւն տալէ վերջը՝ պարտին նոյն ընկերոջ յատկութեանց և պայմաններու վրա համառօտ և ճշգրիտ տեղեկագրով մը կենարծական ժողովոյ դիւանին վաճառացնելու ներկայացնել։

62) Ներկայացուցիչք պարտին ընկերաց ամսավճարէն և մասնաւորաց նուէրներէն գոյացած գումարը կամ ընկերութեան դրամատան նոյն քաղաքի մէջ դիւրին յանձներ մտցնելու և կամ ամեն երեք ամիս ուղղակի կենարծական ժողովոյ դիւանին յղել, եթէ նոյն քաղաքի մէջ դրամատան մը չի նշանակված. սակայն եթէ այս միջոցիս հաւաքված գումարը 100 ֆրանկ անցնի, անմիջապէս դրամատան մը մէջ ի չահ ածելու են, որպէս զի եղած չահոյթը փոխադրութեան ծախսերը վճարելով, մայր-գումարին վնաս չը հասնի։

63) Ներկայացուցիչք բարոյապէս պատասխանատու են իրենց գիտողութիւնները, քննութիւնները և ընկերաց առաջարկութիւնները անյապաղ կենարծական ժողովոյ դիւանին յղելու, որպէս զի ընկերութեան գործառնութեանը վնաս չը պատահի։

Ժ. Ճիւղ և ճիւղերու մասնախումբեր։

64) Եթէ որ և է քաղաքի ընկերաց թիւը՝ բացի ներկայացուցչաց, առ նուազն յիսունի հասնի, ընկերութեան մէկ ճիւղը կը համարվի. այն ատեն նոր ճիւղը կազմող յիսուն ընկերք իրաւունք կը սատան կենարծական ժողովոյ ներկայացուցչաց թիւն նոյնպէս թիւ ներկայացուցիչներ ընտրելու, որոնց ընտրութիւնը կը կատարուի ըստ յոդուածի 21-դդ։

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՆԱՄԱԿ ԳԵՐՄԱՆԻԱՅԻՑ

41) Գանձապետին պաշտօնն է ընկերաց բաժինները ստանալ ի կենարծատեղին, դրամատան հետ եղած գործողութիւնները կատարել, ընկերութեան եկամտից հոկել և կենարծական ժողովոյ ու դիւանի սահմանեալ իրաւասութեամբ որոշված ծախքերը մատակարարել։

43) Գանձապետը ուղղակի և անհատապէս պատասխանատու ըլլալով կենարծական ժողովոյ, դիւանի, ներկայացուցչաց կամ միւներու մատնախմբաց և այլ և այլ կողմանէ յանուն և ի հաշիւ ընկերութեան իրեն յանձնուած ամեն արժողութեանց համար, պարտի ապահով և պաշտօնապէս վաճառացեալ երաշխաւորութիւն մը տալ իրեն յանձնուած արժողութիւններն անյապաղ ընկերութեան դրամատան յանձներ և 100 ֆրանկէն աւելի ստակ չը պահել իր քովը, ապա թէ ոչ իր թերութեամբ և անզգուշութեամբ հասուցած վնասը ինչ որ ալ ըլլայ, ինքն անձամբ կամ իր երաշխաւորը պարտի տուժել։

43) Գանձապետը, կենարծական ժողովոյ կամ դիւանի որոշած մի ծախքը մատակարարելու հարկաւոր, պարտի ատենապետէ և համարակալ ստորագրեալ և ընկերութեան կնքովը վաճառացեալ արտօնագիր մ'ունենալ. առանց որոյ ըրած ծախքերը ընդունելի չը լինելով, ինքն անձամբ կամ երաշխաւորը պարտի տուժել։

44) Համարակալին պաշտօնն է ելմտից հաշիւները քննել, ատենապետին և ատենագրին հետ անդորրագրերն և արտօնագրերն ստորագրել, ընկերութեան դրամատանն յանձնուած արժողութեան վրայ հոկել և ամեն երեք ամիս ընկերութեան դրամական վիճակը կենարծական ժողովոյ ներկայացնել դիւանէ վաճառեալ։

46) Դիւանի նիստերուն մէջ դիւանի ատենագրի կամ նորա տեղակալի ներկայութեամբ, գրիչ, մելան, տետր, պահարան, ժողովատեղոյ և նմանակաց ծախք, և այլ սոցա նման առօրեական անհրաժեշտ պիտոյքներէ դուրս որ և է ծախք մտնելու։

47) Սովորական պարագաներու մէջ դիւանը իր պատասխանատուութեամբ որոշումներ կրնայ տալ, բայց պարտի անմիջապէս զուսարերի կենարծական ժողովոյ հաշիւ և բացատրութիւն տալ իր որոշմանց վրայ։

48) Դիւանի որոշումները վաճառական համարելու համար դէթ իր վեց անդամոց հաւանութիւնն անհրաժեշտ է։

49) Եթէ դիւանը իր անդամոց միոյն վրա անվստահ լինի, յետ քննութեան կրնայ անոր հրաժարումը անմիջապէս կենարծական ժողովոյ ներկայացնել։

50) Եթէ դիւանի անդամներէն մին առանց բանաւոր պատճառի և կանխաւ գրաւոր ազդարարութեան յանկարծաբար չորս անգամ դիւանի նիստերէն բացակայ զտնուի, հրամարեալ կ'համարվի։

51) Ընկերութեան վերաբերեալ ամեն տեսակ պաշտօնական գրութիւնը, որք Դիւանէ կը բղխեն, առանց ատենապետի կամ փոխ-ատենապետի և ատենագրի ստորագրութեան և ընկերութեան կնքոյն վաճառական չեն համարվիր։

52) Ընկերութեան երկու կնիքներէն մին մասնաւոր տփի մէջ փակված և դիւանի ամբողջ անդամոց կողմանէ զմուռած գործակատար-խորհրդականաց միոյն քով կը պահի և գործակցին փոխ-ատենապետին քով կը մնայ։

53. Դիւանի անդամ ըլլալու համար, ընտրելի քսան և մէկ տարին լրացուցած ըլլալու է։

Ը. Հասոյթ և ստացուածք։

54. Ընկերութիւնը ընկերաց ամսավճարէն և մասնաւորաց նուէրներէն զատ, նորանոր հասոյթից մէջնցներու կընայ դիմել կենարծ. ժողովոյ որոշմամբ։

55. Ընկերութիւնը իր ամբողջ հասոյթից տարեցին յիսունը իրրև պահեստի դրամագլուխ կը պահէ իր դրամատան մէջ յանուն և ի հաշիւ ընկերութեան և եւրոպական տէրութեանց ապահով արժեթղթով վերադնելով, զորս ոչ ոք առնելու իրաւունք ունի, և մնացեալ յիսունը պատրաստ դրամ պահելով նոյն դրամատան մէջ, ընդ որում չահոյթ հանդերձիւր նպատակին և կարեւոր ծախուց գործ կածէ։

56) Ընկերութիւնը իր որդեգրաց ամեն պէտքերը հոգալու պարտաւորեալ ըլլալով, իր պատրաստի դրամին մէջ որդեգրի մը ուսման չրջանին ամբողջութեան համար վճռուած գումարը մինչև որ հատված չըլլայ, ուրիշ որդեգիր մը ընդունելու չը կրնար ձեռնարկել։

Թ. Ներկայացուցիչք։

57) Ընկերութիւնը ամեն հայրենակ մեծ քաղաքաց մէջ իր ներկայացուցիչներն ունի, առ որս պէտք է դիմեն նոյն քաղաքի ընկերները, իրենց բաժինը վճարելու, անդորրագիրներն ստանալու և առաջարկութիւնները ներկայացնելու համար։

58) Կենարծական ժողովը՝ դիւանի կողմանէ պատրաստած ընտրելեաց եռապատիկ և որքազրելի ցանկի մը մէջէն կընտրէ իր ներկայացուցիչները, որոց թիւն առ նուազն երկուք է մի և նոյն քաղաքի համար։

59) Ներկայացուցիչք՝ իրենց ընտրութիւնն ընդունված օրէն կենարծական ժողովոյ անդամ են, նորա գործառութեանց, իրաւանց և պարտուց կը մասնակցին և պարտին ըստ հանգոյց 8-դդ կամ 15 դդ, 15, 16, 17-դդ յոգնածոց միայն տրամադրած ընկերական պարտքերը կատարել։

60) Ներկայացուցիչք իրաւունք ունին իրենց գործառնութեան դիւրութեան համար չրջակայ քաղաքաց մէջ ազդակիրարար գործող օժանդակ-գործակատարներ ունենալու, որոց համար ներկայացուցիչք պատասխանատու են։ Ժամանակ ներկայացուցիչք պարտին նոյնպէս ընկեր գրուիր իրենց ընտրութիւնն ընդունած ժամանակ, և իրենց հրամանքներն ու տեղեկութիւնները ներկայացուցիչներէն սպասել և նոցա հետ թղթակցել։

61) Ներկայացուցիչք՝ ընկերութեան առաջարկութիւն մ'ընդունելէ և հաւանութիւն տալէ վերջը՝ պարտին նոյն ընկերոջ յատկութեանց և պայմաններու վրա համառօտ և ճշգրիտ տեղեկագրով մը կենարծական ժողովոյ դիւանին վաճառացնելու ներկայացնել։

62) Ներկայացուցիչք պարտին ընկերաց ամսավճարէն և մասնաւորաց նուէրներէն գոյացած գումարը կամ ընկերութեան դրամատան նոյն քաղաքի մէջ դիւրին յանձներ մտցնելու և կամ ամեն երեք ամիս ուղղակի կենարծական ժողովոյ դիւանին յղել, եթէ նոյն քաղաքի մէջ դրամատան մը չի նշանակված. սակայն եթէ այս միջոցիս հաւաքված գումարը 100 ֆրանկ անցնի, անմիջապէս դրամատան մը մէջ ի չահ ածելու են, որպէս զի եղած չահոյթը փոխադրութեան ծախսերը վճարելով, մայր-գումարին վնաս չը հասնի։

63) Ներկայացուցիչք բարոյապէս պատասխանատու են իրենց գիտողութիւնները, քննութիւնները և ընկերաց առաջարկութիւնները անյապաղ կենարծական ժողովոյ դիւանին յղելու, որպէս զի ընկերութեան գործառնութեանը վնաս չը պատահի։

Ժ. Ճիւղ և ճիւղերու մասնախումբեր։

64) Եթէ որ և է քաղաքի ընկերաց թիւը՝ բացի ներկայացուցչաց, առ նուազն յիսունի հասնի, ընկերութեան մէկ ճիւղը կը համարվի. այն ատեն նոր ճիւղը կազմող յիսուն ընկերք իրաւունք կը սատան կենարծական ժողովոյ ներկայացուցչաց թիւն նոյնպէս թիւ ներկայացուցիչներ ընտրելու, որոնց ընտրութիւնը կը կատարուի ըստ յոդուածի 21-դդ։